

prezlic št. 213-05/90-11/
010-08/25-34/11 z dne 15.1.2026, ZDUGC
803

Številka:
Datum,

Osnutek
~~URADNA TAJNOST~~
~~STROGO ZAUPNO~~

Poročilo o ugotovitvah parlamentarne preiskovalne komisije

Državni zbor Republike Slovenije je na seji dne 13. januarja 1999 odredil parlamentarno preiskavo o vpletenosti in odgovornosti nosilcev javnih funkcij v zvezi z najdbo orožja na mariborskem letališču ter v zvezi z opremo in orožjem v skladišču Ložnica. Namen preiskave je ugotoviti ali in v kakšni meri so v nezakonito trgovanje z orožjem vpleteni nosilci javnih funkcij.

Preiskovalna komisija je na svoji prvi seji sklenila, da bo ločeno obravnavala primer najdbe orožja na mariborskem letališču in primer opreme in orožja v skladišču Ložnica. K taki odločitvi komisije je bistveno prispevalo dejstvo, da je Državni zbor Republike Slovenije prejšnjega mandata, že 16. septembra 1993 odredil parlamentarno preiskavo o vpletenosti in odgovornosti nosilcev javnih funkcij v zvezi z najdbo orožja na mariborskem letališču. Na seji Državnega zbora Republike Slovenije dne 29. oktobra 1993 pa je bila preiskava razširjena na eventualno trgovanje z orožjem na in čez ozemlje Republike Slovenije. Preiskovalna komisija v prejšnjem mandatu je opravila veliko dela, zbrala ogromno dokumentacije in zaslišala celo vrsto prič, tako da komisiji v tem mandatu ni bilo potrebno ponovno izvajati že izvedenih dokazov. Komisija v prejšnjem mandatu se je sestala 18-krat.

Člani preiskovalne komisije, ki je bila 11.3.1999 imenovana z odlokom o sestavi in imenovanju predsednika, namestnika predsednika in članov Preiskovalne komisije Državnega zbora Republike Slovenije o vpletenosti in odgovornosti nosilcev javnih funkcij v zvezi z najdo orožja na mariborskem letališču ter z opremo in orožjem v skladišču Ložnica v sestavi: Rudolf Moge, Janez Per, Jožef Jerovšek, Lojze Peterle, Jože Jagodnik, Zoran Lešnik in Polonca Dobrajc, so se seznanili z zbranim gradivom prejšnje Preiskovalne komisije. Vsakemu članu preiskovalne komisije je bilo osebno vročeno "Poročilo o dosedanjem delu parlamentarne preiskovalne komisije s pregledom vsebine gradiva - strogo zaupno", z dne 13.11.1995, "Poročilo o aktivnostih Ministrstva za finance v zvezi z odkrito pošiljko orožja na mariborskem letališču - zaupno", z dne 20.9.1993, "Poročilo o rezultatih preiskave v zvezi z najdenim orožjem na mariborskem letališču - strogo zaupno" Ministrstva za pravosodje, z dne 16.9.1993, Poročilo Ministrstva za obrambo "vojaško orožje na mariborskem letališču - strogo zaupno", z dne 15.9.1993 in Informacijo - strogo zaupno" Ministrstva za notranje zadeve z dne 17.9.1993. Člani komisije so prejeli tudi "Predlog poročila o dosedanjem delu parlamentarne preiskovalne komisije - strogo

zaupno" z dne 27.9.1996. Vsak član pa se je lahko seznanil z vsem gradivom, ki ga je zbrala prejšnja preiskovalna komisija in se nahaja v arhivu sedanje preiskovalne komisije.

Komisija je opravila nekaj nadaljnjih poizvedb, da bi osvetlila nejasnosti, ki izhajajo iz že zbranih gradiv ali pričevanj.

V zvezi z obravnavano problematiko je poleg parlamentarne preiskave potekala tudi kazenska preiskava, disciplinski postopek in postopek o carinskem prekršku. Vsi postopki razen parlamentarne preiskave so bili zaključeni, izjave zaslišanih prič in drugi izvedeni dokazi pa so bili na vpogled preiskovalni komisiji.

V postopku parlamentarne preiskave je bilo zaslišanih 23 prič. V kazenskem postopku je bilo zaslišanih 7 osumljencev in 22 prič. Nekaj osumljencev in prič je bilo zaslišanih tudi v disciplinskem in v postopku o carinskem prekršku.

Člani komisije so imeli na vpogled magnetograme sej Predsedstva Republike Slovenije na katerih je bila obravnavana pomoč Republiki Hrvaški in Republiki Bosni in Hercegovini, pa tudi nekaj zapisnikov posvetov predsednika države z drugimi najodgovornejšimi funkcionarji Republike Slovenije.

Iz vsega zbranega gradiva in pričevanj bomo v nadaljevanju zbrali nekaj povzetkov, ki po mnenju preiskovalne komisije dovolj jasno osvetljujejo dogajanje v kritičnem času in omogočajo, da si o obravnavani problematiki vsakdo ustvari svojo predstavo dogajanj glede na to, da ni vedno mogoče kot nesporno ugotoviti določenih dejstev.

Nestanovitne razmere v bivši SFRJ so po eni strani privedle do tega, da je pod pritiskom JLA prišlo do prehoda hrambe orožja enot TO v skladiščih JLA, po drugi strani pa do prepovedi prodaje orožja bivši SFRJ in njenim naslednica, ki jo je sprejela OZN. Ko se je razpadla bivša SFRJ, so novo nastale države Slovenija, Hrvaška Bosna in Hercegovina in Makedonija bile slabo opremljene za obrambo, posebej slabo še v primerjavi z JLA.

V Sloveniji vojni spopadi niso bili dolgotrajni, zato Slovenija ni v večjem obsegu čutila pomanjkanje oborožitve. Stanje v Republiki Hrvaški in Republiki Bosni in Hercegovini je bilo bolj kritično, posebej tudi zato, ker je bivša JLA oskrbovala Srbe z orožjem, Hrvatje in Muslimani pa orožja niso imeli v zadostnih količinah, da bi se lahko upirali premoči Srbov. Objektivno stanje je bilo tako, da je pogojevalo nedovoljeno trgovino z orožjem in vojaško opremo.

Naloga preiskovalne komisije je bila, ob teh objektivnih pogojih ugotoviti, ali je bila v danih razmerah zlorabljen možnosta za oskrbo z orožjem in vojaško opremo s strani nosilcev javnih funkcij. Takratno Predsedstvo Republike je na osnovi različnih vlog in osebnih stikov s predstavniki Republike Hrvaške in Republike Bosne in Hercegovine nekajkrat razpravljala o možnostih pomoči Slovenije omenjenima državama. Stališče Predsedstva republike je bilo, da se obema državama pomaga v obsegu, ki naj bi ne ogrožal

obrambne pripravljenosti Slovenije.

Sicer pa je Predsedstvo republike nekajkrat zahtevalo poročilo oz. informacijo o trgovini z orožjem. Informacije je zahtevala od pristojnih državnih organov, to je od Ministrstva za obrambo in Ministrstva za notranje zadeve.

Iz zbrane dokumentacije in pričevanj ne izhaja, da bi bilo Predsedstvo republike seznanjeno s tem, da bo med humanitarno pomočjo za Bosno in Hercegovino tudi orožje.

O problematiki nabave orožja in trgovine z orožjem je razpravljajal tudi Svet Predsedstva republike za obrambo, ki je zavzemal podobna stališča, kot Predsedstvo republike. Tudi stališče sveta za obrambo je bilo, da se Hrvaški in Bosni in Hercegovini odstopi orožje v obsegu, ki ne ogroža obrambne sposobnosti Slovenije. Svet Predsedstva Republike Slovenije za obrambo je zavzel tudi stališče, da se sredstva oborožitve in streliva prodajo, rabljena vojaška oprema pa ostopi brezplačno. Kot nesporno pa izjaja iz zbranih dokazov in izpovedi prič, da se je s problematiko transporta humanitarne pomoči največ ukvarjala VIS pri Ministrstvu za notranje zadeve in kasneje SOVA. Aktivnosti VIS-a so se pričele po sestanku g. Milana Kučana s Hasanom Čengičem na katerem so sodelovali tudi Igor Bavčar in Janez Piber namesto dr. Mihe Brejca. Na tem sestanku je bilo dogovorjeno, da bo VIS pomagala Hasanu Čengiču. Tako se je VIS posebej posvečala tudi vprašanjem transporta humanitarne pomoči za Bosno in Hercegovino. V prvi fazi je sicer VIS le skrbela za varnost Hasana Čengiča, ker ga je ogrožala Varnostna služba JLA in beograjska UDBA. Kasneje pa je Hasan Čengič odprto zaprosil za pomoč Slovenije za odprodajo starega orožja, ki ga je imelo Ministrstvo za notranje zadeve.

Za koordinacijo zadev v zvezi s transportom sil Unproforja je bil pri Ministrstvu za notranje zadeve zadolžen Urad za varnost in zaščito. Ko je ta urad izvedel za Transporte iz mariborskega letališča na letališče Split in ugotovil, da se ti poleti označujejo z operativno oznako, pod katero so se vodile aktivnosti v zvezi z Unproforjem se je zadeva zakomplicirala. Urad za varnost in zaščito ni dobil ustrezne informacije o transportu humanitarne pomoči in je zato zahteval, da se opravi pregled helikopterjev, ki opravljajo prevoze v Split, kontrolo potnikov in kontrolo mednarodne dokumentacije.

Kmalu po tem pa naj bi klical dr. Brejc in zahteval, da prenehajo vse aktivnosti, ker zadeve pokriva VIS. Dr. Miha Brejc, zaslišan kot priča je to zanikal, njegovo stališče je potrdil tudi Bogo Brvar, takratni namestnik ministra za notranje zadeve češ, da dvomi, da bi direktor VIS-a dajal ukaze drugim službam, ki mu niso bile podrejene. Iz dokumentacije pa je razvidno, da je Anton Pozvek, takratni direktor Urada za varnost in zaščito na posvetu vodij služb izpostavil problem preletov ruskih helikopterjev iz letališča Maribor na letališče Split. To potrjuje, da je med dvema službama Ministrstva za notranje zadeve prišlo do konflikta oz. da se službi nista medsebojno obveščali, kar bi bilo normalno. Iz opisanega primera, pa tudi nekaterih drugih je razvidno, da je VIS

največ vedela o transportih humanitarne pomoči. Delavci VISa so celo prisostvovali predelavi - znižanju zabojsnikov s humanitarno pomočjo, za 30 cm, da bi jih lahko naložili v helikopter. Pri pretovoru oz. prazenju zabojsnikov so letališki delavci po embalaži ugotovili, da je v zabojsnikih tudi orožje, zato so to morali vedeti tudi delavci VIS-a. Tudi Hasan Čengič zaslišan kot priča je povedal, da je dr. Mihi Brejcu, Miru Predaniču in drugim povedal, da bodo začeli s transportom humanitarne pomoči in videli, ali lahko v okviru te pomoči organizirajo tudi druge stvari. Glede na to, da so neprestano naslavljali na Slovenijo vloge za nakup orožja, je moralo biti vsaj nekaterim jasno, da se ta pripomba Hasana Čengiča nanaša na orožje.

Iz zbrane dokumentacije in pričevanj je evidentno, da se je po odpiranju zabojsnikov in njihovem zniževanju na splošno vedelo, da je v zabojsnikih orožje, čeprav je bilo vse deklarirano kot humanitarna pomoč in čeprav je bila pošiljateljica teh zabojsnikov humanitarna organizacija TWRA iz Sudana. Ko je začela ta humanitarna pomoč prihajati na mariborsko letališče pa zagotovo nihče ni mogel posumiti, da bo med humanitarno pomočjo tudi orožje. Iz zbranih dokumentov je razvidno, da je dne 8.9.1992 veleposlaništvo Republike Sudan iz Dunaja obvestilo veleposlaništvo Bosne in Hercegovine na Dunaju, da so sudanske organizacije in dobrodelna društva zbrala humanitarno pomoč v sladkorju, moki in drugem za begunce Republike Bosne in Hercegovine. Dne 19.9.1992 pa je veleposlaništvo Bosne in Hercegovine iz Dunaja poslalo takratnemu notranjemu ministru Igorju Bavčarju faks v katerem naprošajo za pristanek in začasno skladiščenje humanitarne pomoči na mariborskem letališču. Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije je 24.9.1992 v odgovoru veleposlaništvu Bosne in Hercegovine na Dunaju dalo soglasje za pristanek letal in skladiščenje blaga o čemer pa naj bi se posebej dogovorili z upravo letališča.

Že pred tem, ko je pričela prihajati humanitarna pomoč na mariborsko letališče, je bilo nekaj srečanj med formalnimi in neformalnimi predstavniki Bosne in Hercegovine in vodstvom VIS. Na teh srečanjih sta sodelovala dr. Miha Brejc in Miro Predanič. Iz izpovedi mnogih zaslišanih prič pa izhaja, da sta prav onadva dajala drugim naloge v zvezi z varovanjem pošiljk humanitarne pomoči. Dr. Miha Brejc sam je ob zaslišanju izpovedal, da se je dvakrat ali trikrat srečal v svoji pisarni tudi s Hasanom Čengičem, ki je bil glavni koordinator BIH za humanitarno pomoč.

Zanimiva je izpoved priče Boga Brvarja takratnega namestnika ministra za notranje zadeve. Priča je povedala, da se na sestankih z bosanskimi predstavniki nikoli ni govorilo o orožju temveč le o humanitarni pomoči. Kljub temu pa je priča predvidevala, da bodo med humanitarno pomoč skušali skriti orožje. Po njenem mnenju bi lahko to predvideli vsi politiki, državni funkcionarji in strokovni delavci, ki so vedeli da Bosanci iščejo orožje.

Iz zbranih dokumentov in izvedenih dokazov lahko zaključimo, da v primeru najdbe orožja na mariborskem letališču ne moremo govoriti o vpletenosti nosilcev javnih funkcij v nezakonito trgovanje z orožjem. Z vso gotovostjo lahko trdimo, da za orožje, ki je prispelo s humanitarno pomočjo iz Sudana ni vedel nihče od slovenskih nosilcev javnih funkcij.

Kljub temu pa lahko ugotovimo nekaj nenormalnosti v poslovanju slovenskih državnih organov.

1. Če razumemo poenostavljeni carinski postopek za humanitarno pomoč, pa je nerazumljivo, da carinski organi ne reagirajo ob dejstvu, da v carinskem skladišču leži blago deset mesecev, za to nihče ne plačuje stroškov skladiščenja in ti organi ne ukrenejo ničesar, da bi "nenavadnost" odpravili, čeprav takrat veljavni predpisi takšnega stanja niso dopuščali.
2. Nenormalno je, da se je VIS ukvarjala z varovanjem transporta humanitarne pomoči in svoje delo opravljala tako, kot ga je v obravnavanem primeru. Prav nenavadno je angažiranje VIS-a do te mere, da so organizirali celo zniževanje zabojnikov, da so jih na ta način usposobili za transport s helikopterji. To stanje kaže na slabo organiziranost služb znotraj ministrstva, na nepoznavanje lastnih nalog in funkcij, zaradi katerih je bila služba ustanovljena.
3. Obravnavani primer jasno kaže na nesodelovanje organov znotraj enega ministrstva, kaj šele da bi lahko govorili o normalnem sodelovanju državnih organov iz različnih resorjev. To nesodelovanje se stopnjuje do te mere da prihaja celo do sporov med državnimi organi, ki jih ne more razrešiti niti vlada. Najbolj očiten primer v obravnavani zadevi so preleti helikopterjev iz Maribora za Split. O preletih niso bili informirani niti na Republiški upravi za zračno plovbo niti na vodstvu policije ampak edino VIS, ki je dobesedno preprečevala vsaki drugi nadzor.
4. Poseben primer nenormalnega in sicer vprašljivega ravnanja pa je nastopil takrat, ko je bilo ugotovljeno, da je v zbojnikih s humanitarno pomočjo tudi orožje. Stekli so normalni carinski postopki, orožje je bilo odvzeto in skladiščeno v skladišča orožja. Od tu dalje, se Republiška carinska uprava za orožje ni več zanimala, čeprav so obstajali jasni in nedvomni predpisi, kako ravnati z odvzetimi predmeti (Odlok o načinu prodaje carinskega blaga in razdelitvi sredstev, dobljenih s to prodajo - Ur.l.SFRJ št. 49/89 in 9/90). Šele v avgustu 1995 je vlada s posebnim sklepom odločila, da se zaseženo orožje in eksplziv pa tudi oprema brezplačno odda slovenski vojski in organom za notranje zadeve.

Na podlagi opisanega preiskovalna komisija predlaga, da Državni zbor Republike Slovenije po obravnavi tega poročila sprejme naslednja

s k l e p e:

1. Državni zbor Republike Slovenije sprejme poročilo o ugotovitvah parlamentarne preiskave v zvezi z najdbo orožja na mariborskem letališču.
2. Državni zbor Republike Slovenije nalaga Vladi Republike Slovenije, da čimprej odpravi slabosti in napake, ki so se pojavljale v delu posameznih državnih organov, uvede ustrezno kontrolo dela ali predlaga spremembo predpisov, če so ti vzrok za slabo ali nenormalno delo posameznih državnih organov.

Sekretar
Alojz Petek

P r e d s e d n i k
Rudolf Moge